

วารสารบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ปีที่ ฉบับที่ เดือน

การศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) โดยใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน

ศิริรัตน์ พวงรัตน์*

สุการ์ตพิชา ปิยะธรรมวารากุล**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) จากการฝึกโดยใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน (2) เปรียบเทียบความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา ห้องการศึกษาพิเศษ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโครงการเรียนร่วม โรงเรียนวัดปากบ่อ สำนักงานเขตสวนหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 7 คน (เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีระดับสติปัญญาใกล้เคียงกันเมื่อทดสอบความสามารถพื้นฐานแล้ว) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (1) แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน (2) แบบประเมินความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) โดยใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้านมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ อยู่ในระดับดี

* นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาการศึกษาพิเศษ ปีการศึกษา 2557

ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

**รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์วิชาพื้นฐานการศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา

2. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) โดยใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน พบว่าหลังการฝึกโดยใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้านมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : กล้ามเนื้อมัดใหญ่, การเล่นพื้นบ้าน, บกพร่องทางสติปัญญา

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพื่อคนทุกคนไว้ในมาตรา 49 ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น” (สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร, 2557, หน้า 1) พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 5 กล่าวถึง การศึกษาสำหรับคนพิการว่า มีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าเล่าเรียนตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา เลือกรับบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล (สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร, 2552, หน้า 222)

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ภาษา และสติปัญญาล่าช้ากว่าเด็กปกติในวัยเดียวกันเมื่อวัดระดับเชาวน์ปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้ว มีปัญหาในด้านการทำงานของกล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็ก ดังนั้นจึงควรพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็ก แต่ในการพัฒนาให้เด็กนั้นควรพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ก่อนเพราะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญากล้ามเนื้อมัดใหญ่จะไม่แข็งแรง กล้ามเนื้ออ่อนนุ่ม ข้อต่าง ๆ ยึดไม่มาก มีทักษะการเคลื่อนไหวที่ไม่มั่นคง หรือล่าช้า กล้ามเนื้อมัดใหญ่มีหน้าที่สำคัญในการเคลื่อนไหวอวัยวะหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะต้องฝึกกล้ามเนื้อให้แข็งแรงเพื่อที่จะสามารถทำกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่มีหลากหลายกิจกรรม หนึ่งในกิจกรรมที่น่าสนใจคือการเล่นพื้นบ้าน เป็นการเล่นที่มีการเคลื่อนไหวในกิริยาต่าง ๆ เน้นความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ผ่อนคลายความเครียด และทำให้เด็กเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อม สอนให้เด็กปรับตัวให้เข้ากับสังคมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ การรู้จักกติกาในสังคม รู้จักแบ่งปัน นอกจากนี้การเล่นยังเป็นกิจกรรมที่เด็กเล่นด้วยความสมัครใจ เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง (วีรพงษ์ บุญประจักษ์, 2545, หน้า 2)

จากปัญหาที่กล่าวมาเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีทักษะการเคลื่อนไหวที่ดีขึ้น สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างคล่องแคล่ว และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) จากการฝึกโดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา ห้องการศึกษาพิเศษ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโครงการเรียนร่วม โรงเรียนวัดปากบ่อ สำนักงานเขตสวนหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 13 คน
2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา ห้องการศึกษาพิเศษ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโครงการเรียนร่วม โรงเรียนวัดปากบ่อ สำนักงานเขตสวนหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 7 คน (เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีระดับสติปัญญาใกล้เคียงกันเมื่อทดสอบความสามารถพื้นฐานแล้ว)
3. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน
 - 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) ได้รับการพัฒนาความสามารถการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน

2. เพื่อเป็นแนวทางในการนำกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 แบบคือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน
2. แบบประเมินความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ ซึ่งปรับปรุงมาจาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการทดลอง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ดังนี้

1. ขั้นตอนการทดลอง (Pre-test) ประเมินความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง
2. ขั้นตอนทดลอง ฝึกการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ใช้เวลาในการสอนจำนวน 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 1 ชั่วโมง รวม 20 ครั้ง ในวันอังคาร - วันศุกร์ เวลา 14.30 - 15.30 น. โดยผู้วิจัยได้จัดเตรียมตารางฝึกกิจกรรมเป็นเวลา 5 สัปดาห์
3. ขั้นตอนหลังการทดลอง (Post-test) ประเมินความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง โดยใช้แบบประเมินความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ด้วยแบบประเมินชุดเดียวกับประเมินความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ก่อนการทดลอง
4. นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเปรียบเทียบ Wilcoxon Matched Pairs Signed - Ranks Test

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน สรุปได้ว่า

1. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ อยู่ในระดับดี

2. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน พบว่าหลังการฝึกโดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน พบว่า

1. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน อยู่ในระดับดี แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน เป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งช่วยส่งเสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และมีความเหมาะสมในการนำมาใช้กระตุ้นพัฒนาการทางด้านร่างกายให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสอดคล้องสรวงสุดา มุลมา (2550, หน้า 64) ที่ศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปฐมวัย พบว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปฐมวัยที่ได้รับการฝึกโดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่สูงขึ้น และสอดคล้องกับเกษร พลสิมมา (2551, หน้า 86) ที่ศึกษาการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ด้านการทรงตัวสำหรับเด็กออทิสติกในศูนย์การศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยใช้กิจกรรมเข้าจังหวะ ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ด้านการทรงตัวของเด็กออทิสติกในศูนย์การศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยใช้กิจกรรมเข้าจังหวะ ก่อนฝึกมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 47.22 และหลังฝึกมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 77.78 และเด็กออทิสติกที่เรียนด้วยกิจกรรมเข้าจังหวะมีพัฒนาการในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ด้านการทรงตัวโดยรวมและรายบุคคลสูงขึ้น

2. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา (ห้องการศึกษาพิเศษ) โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน พบว่าหลังการฝึกโดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งจะเห็นว่าการละเล่นพื้นบ้านเป็นการเล่นที่สามารถส่งเสริมกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้เป็นอย่างดี เพราะเด็กได้เคลื่อนไหวร่างกาย ทำให้กล้ามเนื้อได้ขยับเขยื้อน ได้ออกกำลังกาย และสามารถบูรณาการได้หลากหลาย สอดคล้องกับดวงพร สุขจิตพัฒนา (2553, หน้า 48) ที่ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทยก่อนและหลังการทดลองมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในทุกด้าน คือ การนับ การรู้ค่าจำนวน การจำแนก และการเปรียบเทียบ แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และสอดคล้องกับสมบรูณ์ พรหมเทพ (2553, หน้า 120) ที่ศึกษาการพัฒนาความพร้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนธาดานาเวงวิทยา ด้วยกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านพบว่าผลการพัฒนาความพร้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จากการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน หลังจัดกิจกรรมทำให้นักเรียนมีความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญาสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ครูควรใช้คำสั่งที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และพูดเสียงดังฟังชัด เนื่องจากเด็กมีความเข้าใจภาษาและความหมายจำกัด
2. สถานที่ในการทำกิจกรรมควรเป็นสถานที่ที่คนไม่พลุกพล่าน เนื่องจากเด็กช่วงความสนใจสั้น วอกแวกง่าย ทำให้ทำกิจกรรมได้ไม่เต็มที่
3. ควรใช้สื่ออุปกรณ์ที่น่าสนใจและท้าทาย เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจ อยากรู้ อยากเห็น อยากเล่น อยากสัมผัส มีความสนใจในกิจกรรมเพิ่ม
4. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการฝึกพัฒนาทักษะกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็ก เพื่อให้ผู้ปกครองได้เทคนิค วิธีการในการฝึกแล้วนำไปฝึกพัฒนาเด็กที่บ้านต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทอื่น ๆ
2. ควรมีการนำกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไปฝึกพัฒนาการของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในระดับชั้นอื่น ๆ
3. ควรมีการนำกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไปฝึกพัฒนาการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เกษร พลติมา. (2551). *การพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ด้านการทรงตัวสำหรับเด็กออทิสติก ในศูนย์การศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยใช้กิจกรรมเข้าจังหวะ*. ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ดวงพร สุขจิตพัฒนา. (2553). *ผลการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

วีระพงษ์ บุญประจักษ์. (2545). การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สมบูรณ์ พรหมเทพ. (2553). การพัฒนาความพร้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนชาตุนาเวง-วิทยา ด้วยกิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน. ปรินญาณการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สรวงสุดา มูลมา. (2550). การศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่โดยใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับปฐมวัย. ปรินญาณการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. (2552). เทคนิคการบำบัดสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. (2557). แนวทางการจัดการศึกษา สำหรับนักเรียนเรียนร่วม โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.